

всіх заходів до оборони держави. До її складу мали увійти представники Західної України. Назву ЗУНР було замінено на “Західна область Української Народної Республіки” (ЗОУНР), якій забезпечувалася територіальна автономія. Передбачалося скликати Установчі збори, що мали утворити єдину владу Республіки.

Літ.: Винниченко В. Відродження нації. – К.–Відень, 1920, ч.3; Левицький К. Історія визвольних змагань галицьких українців в часи світової війни. 1914-1918. – Львів, 1930-38, ч.1-3.; Лозинський М. Галичина в рр. 1918-1920. – Нью-Йорк, 1970; Конституційні акти України. 1917-1920. Невідомі Конституції України. – К.,1992.

О.Й.Щусь.

АКТ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ – політико-правовий документ ВР України, прийнятий 24 серпня 1991, яким засвідчувався новий статус Української держави.

Цій події передувало прийняття ВР України 16 липня 1990 Декларації про державний суверенітет України 1990, якою проголошувалася самостійність, повнота і неподільність влади Української держави в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх відносинах.

Прийняття Акта відбувалося в умовах, коли під дією зовнішніх чинників суверенітет України опинився під реальною загрозою. Спроба державного перевороту в СРСР у серпні 1991 виявила повну залежність союзних республік-держав від розвитку подій у Москві, їх беззахисність. Тільки повний провал московського путчу зберіг Україну від втрати національного суверенітету та повернення її до тоталітарних часів. З огляду на це 24 серпня 1991 в Києві розпочала роботу позачергова сесія ВР УРСР. З доповіддю про політичну ситуацію в країні виступив Голова ВР України Л.Кравчук. Зі співдоповідями виступили народні депутати О.Мороз – від більшості та І.Юхновський – від опозиції.

У доповіді й співдоповідях висловлювалася єдина думка про необхідність вжити рішучих заходів щодо захисту суверенітету України. Було запропоновано визначити і створити всі структури суверенітету та механізм його практичної реалізації, надійну обороноздатну систему, прийняти закони про статус військ, розміщення на території України, вирішити питання про деполітизацію правоохоронних органів республіки, вжити заходів щодо забезпечення економічного суверенітету. Від імені Народної ради І.Юхновський запропонував проголосити акт, у якому мали бути зафіксовані незалежний статус України, абсолютне верховенство її Конституції, законів та урядових постанов. Проголошення цього акта пропонувалося підтвердити республіканським референдумом. Надвечір 24 серпня 1991 позачергова сесія ВР УРСР (392 депутати – “за”, 4 – “проти”) проголосила Акт незалежності України, в якому констатувалося: “Виходячи із смер-

тельної небезпеки, яка нависла була над Україною у зв'язку з державним переворотом в СРСР 19 серпня 1991 року,

- продовжуючи тисячолітню традицію державотворення в Україні,
- виходячи з права на самовизначення, передбаченого Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами,
- здійснюючи Декларацію про державний суверенітет України, Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки урочисто проголошує:

Незалежність України та створення самостійної української держави – України.

Територія України є неподільною і недоторканою.

Віднині на території України мають чинність виключно Конституція і закони України.

Цей акт набирає чинності з моменту його схвалення”.

Водночас ВР визнала за необхідне провести 1 грудня 1991 всеукраїнський референдум на підтвердження Акта незалежності та вибори Президента України.

ВР України прийняла також постанову про політичну обстановку і нагальні дії щодо створення умов для попередження нових спроб військового перевороту. Було визнано необхідним створення Ради оборони, ЗС України, Національної гвардії, прискорене формування Конституційного суду. Урядові доручалося організувати перехід у власність України підприємств союзного підпорядкування, ввести в обіг власну грошову одиницю та забезпечити її конвертування.

У зв'язку з постановою про проведення всеукраїнського референдуму 24 жовтня 1991 було опубліковано звернення ВР України до народу, в якому визначалася історична роль Акта про незалежність та підкреслювалася особлива відповідальність кожного при визначенні свого волевиявлення. “Акт проголошення незалежності України, – зазначалося у зверненні, – це не витвір політиків, депутатів чи партії... Це об'єктивна потреба... Незалежність України – єдина можливість зупинити зубожіння нашого народу і створити гідні наших людей такі ж умови життя, праці і відпочинку, якими відзначаються передові країни світу... Незалежність України – це право і обов'язок збудувати правову демократичну цивілізовану державу, де основними цінностями будуть реальність прав і суверенітет особистості, гарантованість розвитку і гідності кожного громадянина, представника будь-якої національності, всебічна повага до кожної етнічної меншини, що живе на українській землі...”.

1 грудня 1991 громадяни України взяли участь у всенародному референдумі. У бюлетень для таємного голосування було внесено Акт проголошення незалежності України, прийнятий ВР України 24 серпня 1991, і питання: “Чи підтверджуєте Ви Акт проголошення незалежності України?”

Всього у волевиявленні взяли участь 31891742 громадянина, або 84,18% від загальної кількості внесених до списків. Ствердну відповідь на питання бюлетеня – “Так, підтверджую” – дали 90,32% голосуючих (28804071

особа). Проти – “Ні, не підтверджую” – проголосувало 7,58%. Недійсними було визнано 2,10% бюлетенів.

Схваливши на всенародному референдумі 1 грудня 1991 Акт проголошення незалежності України, народ України надав цьому документові реальної сили та започаткував новий етап розвитку історії України.

В.М.Литвин.

АКТ ТРИДЦЯТОГО ЧЕРВНЯ 1941 – декларація про відновлення Української держави, проголошена Організацією українських націоналістів під проводом С.Бандери у Львові всупереч волі німців, котрі в ході бойових дій на той час окупували майже всю Західну Україну, але ще не встигли організувати в ній свою владу. Пункт 1-й А.т.ч. проголосив відновлення Української держави і закликав український народ боротися за її суверенну владу на всіх національних землях. У пункті 2-му йшлося про створення на західноукраїнських землях української влади, підпорядкованої майбутньому національному урядові в Києві. Пункт 3-й містив запевнення, що самостійна Українська держава буде тісно співпрацювати з Німеччиною. Далі було оголошено список членів державного правління (уряду) на чолі з Я.Стецьком. У наступні дні по всій Західній Україні активісти ОУН організували мітинги на підтримку А.т.ч., створювали органи української місцевої влади.

А.т.ч. застав окупантів зненацька. Через кілька днів, після консультацій з Берліном, нацистська служба безпеки (СД) заарештувала Я.Стецька та його колег. Бандеру гітлерівці тримали під домашнім арештом у м.Краків (Польща), вимагаючи відкликання акта. Бандера відхилив вимогу, і разом із Стецьком його відправили до Берліна. Обидва опинилися у концтаборі Заксенгаузен (за 30 км від Берліна). ОУН(б) пішла в підпілля і почала підготовку збройного повстання проти окупантів.

Літ.: Українське державотворення. Акт 30 червня 1941. Зб. док. і матеріалів. – Львів, Київ, 2001.

В.С. Коваль

АЛБАНЦІ – нація, основне населення Албанії. Проживають також в інших країнах Балканського півострова й Азії, в Італії. В Україні поселення А. виникли у період російсько-турецьких війн та піднесення національно-визвольних змагань народів Османської імперії у другій половині XVIII – на початку 19 ст. У 1770-х спільно з грецькими емігрантами в Керчі, Єнікале й Таганрозі вони склали “Албанське військо”, переформоване згодом у Грецький полк, який після приєднання Криму до Російської імперії переведений до Балаклави. 1784 для його поповнення з Молдови прибули 2353 А., які, проте, не всі погодилися стати військовиками. 1797 полк перейме-